

Skola Sekondarja ta' San Franġisk

Ir-Raba' Sena

Ġunju 2014

Malti – Il-Lingwa

Hin: siegħa u tliet kwarti

Wieġeb it-taqsimiet kollha tal-karta.

Ikteb b'Malti tajjeb. L-iżbalji fl-idjoma, fis-sintassi u fl-ortografija jnaqqsu hafna marki.

L-EWWEL TAQSIMA

Il-Komponent

(25 marka)

Ikteb madwar 350 kelma fuq **WIEHED** minn dawn is-sugġetti:

1. Vjaġġ f'art imbiegħda
2. L-isptar.
3. In-nanniet tiegħi.
4. Meta kont fil-kju ġewwa l-bank tar-rahall.

IT-TIENI TAQSIMA

1. Fehim it-test

(36 marka)

Aqra sewwa din is-silta, imbaghad wieġeb fi kliemek il-mistoqsijiet fuqha.

Nistgħu nġhidu li l-hajja tal-poplu Malti fiż-zmien qabel il-wasla tal-Francizi kienet impernjata madwar żewġ lokalitajiet: l-Imdina, il-belt originali tal-gżira, u l-Port il-Kbir imdawwar bl-ibliet li nissel madwaru matul il-medda taż-żmien, jiġifieri l-Birgu, l-Isla, Bormla u fl-aħħar il-Belt Valletta. Kull waħda minn dawn iż-żewġ lokalitajiet kellha l-karatteristiċi tagħha li kienu jispikkaw b'mod qawwi għalkemm fi gżira bħal Malta.

L-ibliet ta' madwar il-Port il-Kbir kienu "jħarsu" 'l hinn minn Malta. Il-kuntatt li kellhom mal-barranin li kienu jiġu fuq il-bastimenti tagħhom f'Malta holoq popolazzjoni kosmopolitana lokalizzata li għalkemm imsejsa fuq bażi Maltija kellha wkoll karatteristiċi Ewropej b'mod speċjali Sqallin, Taljani, Spanjoli u saħansitra Francizi. Din ix-xejra fil-hajja Maltija fl-inhawi ta' madwar il-Port il-Kbir kibret b'ritmu qawwi matul il-268 sena li l-Ordni ta' San Ġwann ħakem Malta billi dak l-Ordni kien huwa stess Ewropew u kosmopolitan kemm fl-istituzzjoni tiegħu kif ukoll fil-membri u l-impjegati tiegħu. Minhabba f'hekk insibu li fl-ibliet ta' madwar il-Port il-Kbir kien hemm bosta ta' nisel barrani kif jixhdu l-kunjomijiet, mit-tagħrif dwarhom mir-registri tal-parroċċi u saħansitra mill-funzjonomija. Ħafna minnhom, għalkemm domiciljati f'Malta għal bosta snin jew generazzjonijiet, baqgħu jzommu xi ftit mid-drawwiet, kliem, il-mod tal-hajja ta' kuljum (bhal ilbies, tisjir, għamara tad-dar, arkitettura) originali ta' pajjiżhom. Din it-taħlita f'din il-lokalita partikolari ta' Malta bejn l-element Malti u l-element barrani holqot forma ta' soċjeta li għalkemm Maltija kienet tiddistingwi ruhha f'bosta affarijiet mill-bqija ta' Malta.

F'nofs il-gżira, qisha l-flus tagħha, tinsab il-belt antika ta' Melita li madwar elf sena ilu, fi żmien il-hakma tal-Gharab, hadet l-isem ta' Mdina. U tabilhaqq il-hajja agrikola, sempliċi u iżolata tal-ftit eluf Maltin mill-ewwel żminijiet storiċi sas-seklu sittax u l-wasla tal-Ordni kienet thares lejn l-

Imdina bhala ċ-centru u l-kenn tagħha f'każ ta' bżonn. Il-Maltin tal-kampanja, il-kampanjoli, li ffit jew xejn kienu mittiefsa mill-element barrani li ssawwar madwar il-Port il-Kbir, baqgħu jzommu l-karatteristiċi originali tagħhom mhux biss fil-kliem u d-drawwiet tal-hajja ta' kuljum, imma wisq iżjed importanti, fil-mod kif kienu jaħsbuha. Kienu konservattivi, iħarsu 'l ġewwa u jimxu fuq il-passi ta' missirijietna, beżlin fix-xogħol tar-raba' jew is-snaġġa' tar-raħal biex bi tbatija jirnexxilhom jitrejqu huma u l-famiji numerużi tagħhom. Lill-“barranin”, u dik il-kelma kienet tinkludi wkoll in-nies tal-ibliet, kienu jħarsu lejhom b'ċerta kurzita aktar u aktar meta jisimġu xi wħud minnhom ilissnu kliem mhux Malti raħli kif kienu jittkellmu huma. F'dak li hu twemmin kienu Nsara b'mod aktar konservattiv u riġidu u l-ebda idea ġdida differenti minn dak li kien jippriedka jew jgħallem il-kappillan jew il-qassis tar-raħal ma kienet tollerata. Kienet soċjeta magħquda f'daqqa, kemm minhabba l-istess mod ta' hajja ta' kuljum kif ukoll minhabba r-rabta ta' żwiġijiet bejn familji tal-istess raħal jew rhula tal-viċin. Kull raħal bl-inħawi ta' madwaru kien qisu soċjeta żgħira u kollha f'daqqa kienu jiffurmaw il-popolazzjoni non-urbana Maltija.

Carmelo Testa

2. Wieġeb kull mistoqsija **FI KLIEMEK**. Jitnaqqsu l-marki jekk it-tweġibiet ikunu ikkupjati kelma b'kelma mis-silta.

(2 marki kull mistoqsija)

1. Ghaliex lill-Imdina l-awtur isejhilha “il-belt originali tal-gżira”?
2. Ghaliex l-Ordni ta' San Ġwann għen haħna fil-holqien ta' popolazzjoni kosmopolitana?
3. Liema huma t-tliet affarijiet li jixhdu l-preżenza ta' nies barranin madwar il-Port il-Kbir?
4. X'wassal it-tahlit bejn l-element Malti u dak barrani?
5. X'tip ta' twemmin reliġjuż kienu jħaddnu l-Maltin?
6. X'differenza kien hemm bejn il-Maltin tal-kampanja u n-nies tal-ibliet?

3. Għarfien tal-lingwa fl-aspetti tagħha

a. Fisser dawn l-espressjonijiet fi kliem ek: (6 marki)

1. matul il-medda taż-żmien
2. imsejsa fuq bażi Maltija
3. kienet konservattiva

b. Mis-silta sib kliem jew espressjonijiet bl-istess tifsira: (4 marki)

1. tradizzjonijiet
2. tingħaraf minn

4. Grammatika (14-il marka)

Aqra din is-silta u wara wieġeb il-mistoqsijiet.

Holma. Hekk kienet titqies minn hafna l-karozza daqs tmenin sena ilu. Dak iż-żmien il-karozzi kienu għaljin hafna u ftit kienu jaslu biex jixtruhom. B'hekk għalkemm it-toroq kienu xi ftit dojoq u mħarbtin minħabba li kienu magħmulin għall-karrettuni, ma kienx għadha tinħass il-ħtieġa ta' titjib fit-toroq Maltin. Maż-żmien kien hawn żieda fin-numru ta' karozzi għax il-prezzijiet kienu orħos. Din iż-żieda fil-karozzi gābet titjib fit-toroq u fil-facilitajiet. Għalkemm din iż-żieda fil-kummerċ għenet hafna nies jitjib il-livell tal-hajja, inħolqot il-problema tat-traffiku. Il-pajjiż hu żgħir wisq għal numru hekk kbir ta' karozzi. Mhux ta' b'xejn li t-toroq saru perikolużi speċjalment meta s-sewwieqa jsegwu l-liġi tal-gungla bla mistħija ta' xejn. It-traffiku f'pajjiżna illum il-għurnata qed jikkaġuna problema wisq akbar: il-qerda tal-ambjent. Id-dhahen tal-karozzi qed joqtol mhux biss is-siġar u l-pjanti imma wkoll lill-bniedem minħabba t-tniġġiż tal-arja. Għalhekk min jaf kienx ikun aħjar kieku l-progress qatt ma wasal fix-xtajta Maltija u bqajna bil-karrettun u l-hmar!

1. Ta' liema forma huma l-verbi b'sing taħthom? Agħti wkoll l-għerq tagħhom.
2. Sib 2 nomi ta' nisel RUMANZ.
3. Agħti z-zokk morfemiku ta' livell.

4. Ohroġ verb minn: holma, dojq.
5. Ohroġ nom minn jikkaguna, ghenet.
6. Sib verb tas-sitt forma u agħti l-għerq tiegħu.
7. Sib verb xebbiehi u agħti l-għerq u l-forma tiegħu.
8. Agħti l-għerq ta' saru
9. Ohroġ aġġettiv minn arja

IT-TIELET TAQSIMA

5. Rapport

Wieġeb mistoqsija **WAHDA:** (12-il marka)

- a. Ftit ilu attendejt għal laqgħa importanti tal-kunsill tal-istudenti fl-iskola tiegħek. F'madwar 80 kelma ikteb rapport dwar dak li ntqal u ġie deċiż fil-laqgħa.

JEW

- b. Fir-raħal tiegħek ġew inawgurati bandli ġodda. Ikteb rapport ta' madwar 80 kelma dwar din l-okkażjoni.

IR-RABA' TAQSIMA

6. Ittra

Wieġeb mistoqsija **WAHDA:** (12-il marka)

- a. Ikteb ittra elettronika ta' madwar 80 kelmalill-prezentatur tal-programm favorit tiegħek fuq ir-radju.

Ismek: Marija Mallia

L-indirizz elettroniku tiegħek: marmall@call.org

L-indirizz elettroniku tal-programm: mail@radju.com.mt

JEW

- b. Ikteb ittra elettronika ta' madwar 80 kelma lis-sindku tar-raħal biex tiġbidlu l-attenzjoni li fit-triq fejn toqghod qed jintefa' ħafna skart matul il-lejl.

Ismek: Karen Calleja

L-indirizz elettroniku tieghek: k.calleja@gmail.com

L-indirizz elettroniku tal-kunsill: halmuxi@org.mt

ST. FRANCIS